

Ю НЕСБЬО

ПЕНТАГРАМА

СКАНДИНАВСЬКИЙ
ГОСТРОСЮЖЕТНИЙ
РОМАН

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2014

ЧАСТИНА I

Розділ 1

П'ятниця. Яйце

Будинок було споруджено давно, ще 1898 року. Поставили його на суглинку, тому зараз він осів набік, так що вода, переливаючись через поріг прочинених дверей, пробиралася через спальню й темною смугою по дубовому паркету тягнулася все далі й далі на захід. Трохи відстоявшись у вибоїні на паркеті й дочекавшись підкріплення, вода переляканим щуром бігла до плінтуса. Тут струмочок роздвоювався — вже два шури пробиралися, кожен у свій бік, приножуючись до плінтуса в пошуках шляху. І ось один із них знайшов щілинку між плінтусом і паркетними плашками. Там лежала п'ятикоронова монета з профілем короля Улафа¹ і датою — 1987. Минулого року її впустив тесляр. Часи надворі були далеко не з гірших, та й замовлення на мансарди сипались одне за одним, тому тесляр навіть не збирався її шукати. Опинившись під паркетом, вода швидко просочилася ще нижче. Ялинові бруси ніхто не чіпав із 1898 року (за винятком, мабуть, 1968-го, коли перекривали дах, що протік), і відтоді вони благополучно розсихалися, так що між двома з них була вже півсантиметрова щілина. Через неї вода продовжила свій біг на захід, поки не досягла стіни. Вапняній штукатурці, як і розчину між цеглою, перевалило за сотню років. Їх замішував ще Якоб Андерсен, потомствений муляр і батько п'ятьох

¹ Король Норвегії Улаф V (1903—1991).

дітей. Як і в інших тодішніх майстрів норвезької столиці, в Андерсена був свій рецепт приготування штукатурки та розчину. Рецепт вирізняла не лише відома самому лише майстрові формула співвідношення вапна, піску та води, але й особливі інгредієнти: кінський волос і свиняча кров. Як об Андерсен щиро вважав, що волос і кров зв'язують штукатурку та надають їй додаткової міцності. Колеги по цеху тільки хитали головами, але Андерсен запевняв, що це фамільний винахід. Його шотландські предки — і батько, і дід — використовували ті ж добавки, проте кров брали овечу. І хоча Андерсен відмовився від шотландського прізвища, взявши прізвище свого вчителя, відкидати шестивіковий досвід він не збирався. Деякі будівельники вважали його рецепт порочним, інші говорили, що це від лукавого, а багато хто просто з нього сміявся. Можливо, хтось із останніх і вигадав історію, яка врешті-решт перетворилася на міську легенду столиці, що тоді носила ім'я Християнія.

Посильний із Грюнерльокка¹ одружився зі своєю кузиною родом із Вермланда. Молоді переїхали в однокімнатну квартиру на вулиці Сейльдуксгате, в будинок, який серед інших споруджував і Андерсен. Їх первістку не пощастило: він з'явився на світ із чорними кучериками і карими очима. Мати була світловолосою та блакитноокою, її ревний чоловік теж. І якось пізно вночі він зв'язав дружині руки за спиною, відвів її в підвал і замурував. Вона стояла, зв'язана, затиснута двома стінами цегляної кладки, які заглушали її крики. Чоловік, напевно, думав, що вона там задихнеться, але вже про що, про що, а про вентиляцію тодішні будівельники вміли потурбуватися. Нарешті бідолашна жінка,

¹ *Грюнерльокка* — район Осло. В минулому — робітнича околиця, нині — модний квартал, місце мешкання богеми.

що зневірилася, почала гризти цеглу. І, можливо, вона б і звільнилася, тому що шотландець Андерсен, використовуючи кров і кінський волос, вважав, що можна заощадити на дорожчій складовій частині розчину — вапні. Стіна стала поступатися атаці міцних вермландських зубів. Але жадання життя було занадто велике, жінка квапилась, і скоро вона не могла вже ні жувати, ні ковтати, ні спльовувати. Пісок, камінчики і шматочки обпаленої глини забили їй дихальне горло, обличчя посиніло, серце билося все слабкіше, і ось дихання зупинилось.

Вона померла, як сказав би багато хто.

Проте, згідно з легендою, нещасна жінка, що скуштувала свинячої крові, зовсім не вважала себе мертвою. Вона з раптовою легкістю звільнилася від пут, пройшла крізь стіну і розгулює тепер по місту. Там є ще люди похилого віку, які з дитинства пам'ятають легенду про жінку зі свинячою головою, що бродить по вулицях із ножем у руці. І якщо маленькі діти виходять гуляти пізно вночі, вона відрізує їм голову: адже, щоб не зникнути зовсім, не розвіятись як дим, їй треба весь час відчувати у роті смак крові.

Деякі, щоправда, пам'ятали ім'я муляра, і майстер Андерсен так і продовжував замішувати свій особливий розчин. Спорудив він і той будинок, по якому зараз бігла вода, але через три роки впав із риштовань і помер, залишивши нащадкам у спадок двісті крон і гітару. А майже сто років по тому будівельники почали використовувати в цементному розчині штучні волокна, що чимось нагадують кінський волос, а дослідники міланської лабораторії з'ясували, що стіни Єрихона укріплювалися кров'ю та верблюжою шерстю.

Вода не просочувалася крізь стіну, вона струмувала вниз. У цьому вода наче перейнялася боязкістю й іншими вадами, весь час прагла нижче й нижче, намагаючись досягти дна.

Спочатку воду вбирав порошкоподібний глинистий прошарок, але він швидко наситився, й вода побігла далі, по дорозі розмиваючи газету «Афтенпостен» від 11 липня 1898 року, в якій повідомлялося: в Християнії відбувається справжній будівельний бум, і тепер можна сподіватися, що минули золоті днинки для безсовісних ділків, які спекулюють нерухомістю. А на третій сторінці говорилося, що поліція досі не напала на слід злочинця, який заколов на смерть молоду кравчиню. Її тіло минулого тижня було виявлене у ванній кімнаті. У травні того ж року на березі Акерсельви знайшли знівечений труп дівчини. Почерк злочинів був схожий, але поліція не квапилась оголошувати про зв'язок між цими двома злочинами.

Вода оминула газети, просочилася під дощаний настил і побігла по зворотній стороні натяжної стелі. Стелю відремонтували після протікання, що сталося 1968 року; її поверхню було перфоровано, і вода проникала в ці дірочки химерними краплями. Вони ставали все важчі, й коли сила тяжіння брала гору над силою, що утримує їх на стелі, краплі зривались і, пролітаючи три метри й вісім сантиметрів, приземлялися. Вірніше, приводнювалися.

Вібекке Кнутсен жадібно курила сигарету й випускала дим у відчинене вікно четвертого поверху. Тепле вечірнє повітря піднімалося від прогрітого асфальту на задньому дворі й підхоплювало цівку диму, що швидко танула на тлі брудно-блакитного фасаду. З боку Уллеволсвейєн чувся шум поодиноких автомобілів. Зазвичай на цій вулиці панує жвавий рух, але зараз, у сезон відпусток, місто ніби вимерло. На підвіконні догори лапками лежала муха, якій не вистачило кмітливості схватитися від спеки. У тій частині квартири, що виходила на Уллеволсвейєн, було прохолодніше, але Вібекке

не подобався краєвид із того вікна. Кладовище Христа Спасителя, повне знаменитостей. Мертвих знаменитостей. На першому поверсі будинку був розташований магазин, де, якщо вірити вивісці, продавалися монументи, а простіше кажучи, надгробки; маркетологи назвали б це близькістю до ринку.

Вібекке притулилася лобом до нагрітої шибки.

Спочатку вона зраділа спеці, але радість швидко пройшла, і тепер вона сумувала за прохолодними ночами та людними вулицями. Сьогодні в магазині побувало всього вісім відвідувачів: п'ятеро до обіду і троє після. Від нудьги Вібекке викурила тридцять сигарет, і коли подзвонив шеф, у неї так скажеш калатало серце й так сильно боліло горло, що вона ледве могла говорити. Але варто було їй повернутися додому й почати чистити картоплю, як захотілося курити знову.

Вібекке кинула цю звичку два роки тому, коли познайомилася з Андерсом. Причому він її про це не просив. Скоріше навпаки. Коли вони зустрілися на Гран-Канарії, він навіть стрельнув у неї сигаретку. Так, для сміху. А всього через місяць після повернення в Осло, коли вони почали жити разом, він мало не відразу заявив, що трохи пасивного куріння не завдасть шкоди їхнім стосункам. І що онкологи напевно перебільшують. І що він незабаром звикне до запаху диму від її одягу. Наступного дня вона вирішила кинути. Через декілька днів він сказав за вечерею, що давно не бачив її з сигаретою, і вона відповіла, що серйозно ніколи й не була курцем. Андерс усміхнувся, нахилився до неї через стіл і лагідно погладив по щоці:

— А знаєш, Вібекке, я так і думав.

Вона почула, як закипає вода в каструлі, й подивилася на сигарету. Залишалися три затяжки. Вона зробила першу. Сигарета була абсолютно позбавлена смаку.